

Integer ergo non erit, quia perdit membra, dum A recedit ab eo homo ea agens quæ odit Spiritus sanctus.

(Vers. 24, 25.) « Fidelis est enim Deus, qui vocavit vos, qui et faciet. Fratres, orate pro nobis. » Fidelem Deum dicit in promissis suis, ut securi de præmio recte versentur. Et quia qui vivunt juxta Evangelium, facile poterunt impetrare quæ postulant, idcirco orare eos pro se hortatur; facile enim multi impetrant quod desiderant.

(Vers. 26.) « Salutate fratres omnes in osculo sancto. » Sancta oscula sunt in salutatione Chri-

stiana, cætera carnalia sunt, quia quidquid sine Christo fit, carnale est, ac per hoc et mortale. Qui enim auctorem vitæ contemnit, in morte est.

(Vers. 27.) « Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola hæc omnibus fratribus. » Astringit eos, ut solliciti sint ad legendam epistolam cunctis fratribus, ut cognoscant et laudes et admonitiones suas, per quas fiant perfecti.

(Vers. 28.) « Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. » Sic illos in bonis operibus vult proficere, ut gratia Domini nostri Jesu Christi permaneat in eis in æternum.

IN EPIST. B. PAULI AD THESSALONICENSES SECUNDAM.

PROLOGUS.

Quoniam in prima epistola ad Thessalonicenses data inter cætera etiam de adventu Domini quædam scripsit, et de resurrectione sanctorum, nunc aliam scribit ad eos, in qua significat, licet obscure (neque enim aperte potuit scribere), de abolitione regni Romani, et de antichristi apparentia et damnatione, et de quorundam fratrum inquietudine.

CAPUT PRIMUM.

(Vers. 1-3.) « Paulus, et Silvanus, et Timotheus Ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre nostro, et in Domino Jesu Christo. Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo. » Solemnibus verbis scribit ad eos: solito enim more sermonum caput continetur epistolæ: et idem ipsi tres sunt, quorum nomine scribitur, sicut et prima epistola (I Thess. 1, 1).

« Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, sicut dignum est, quoniam superexcrevit fides vestra, et multiplicatur charitas uniuscujusque vestrum omnium in vos invicem. » Deo se debitores de horum profectu in gratiarum actione profitentur, et ut non qualecunque esse debitum ostenderet: « Sicut dignum est, » ait, ut pro tam infinito dono magnas gratias referendas Deo testarentur. Post acceptam enim 285 primam epistolam meliores esse, quam fuerant, perstiterunt, ita ut in eo copiosi et abundantes viderentur, quod post Domini et Dei devotionem habemus mandatum, ut diligamus nos invicem (Joan. xiii, 34).

(Vers. 4, 5.) « Ita ut nos ipsi de vobis gloriemur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra et fide in omnibus persecutionibus vestris et pressuris, quas sustinetis in exemplum justiciæ Dei, in hoc ut digni habeamini regno Dei, pro quo et patimini. » Gloriam esse suam in horum conversatione et persecutione tolerata testatur, in tantum ut apud cæteras Ecclesias exempla eorum proferantur, ut imita-

(20) Ita mss. plures potioresque: edit. vero cum aliis mss. quibusdam, *semper sentientes*. Minus commode.

A tione eorum crescant in devotione passionum pro Christo, et mereantur consequi quæ promissa sunt sanctis, in die justiciæ Dei, cujus amore mundum spernere non dubitarunt. Ipsæ enim pressuræ exempla sunt futurorum meritorum in his qui patiuntur, ad gloriam: in illis autem qui persequuntur, ad perditionem.

(Vers. 6-9.) « Siquidem justum est apud Deum retribuere eis, qui vos deprimunt, pressuram: et vobis qui afflictionem sustinetis, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cælo cum angelis virtutis ejus in igne flammæ dantis vindictam in eos qui non noverunt Deum, et in eos qui non obaudiunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi, qui pœnas solvent in interitum æternum a facie Domini, et a gloria virtutis ejus. » Quoniam exemplum justiciæ Dei apparere dixit sive in bonos, sive in malos, idcirco subsequens ait: « Siquidem justum est apud Deum, » ut reddat unicuique secundum opera sua. Quid tam justum, quam ut hi qui in sæculo deprimunt bonos, et extorres eos faciunt persecutionibus, in futuro eadem patientur quæ faciunt: illi autem ut sint in requie cum cæteris sanctis, qui de magna tribulatione venientes, regnum accipient æternum in adventu Domini de cælo: cum cœperit venire cum cælesti exercitu suo et ministro igne ad dandum vindictam in paganos, qui ignorant Deum Patrem esse Jesu Christi, et Judæos, qui dicentes se Deum scire, non credunt Evangelio Christi, quod dedit illi Pater Deus, ut traderet servis suis? Quos omnes præsentia Domini, et gloria majestatis ejus ignis exuret, ut debitas reddant pœnas interitus in æternum, semper patientes (20), non tamen penitus deficientes: ut ipsa pœna illos quodam modo generet semper, quo consumantur.

(Vers. 10.) « Cum venerit clarificari in sanctis suis, et mirificari in omnibus qui crediderunt, quia fidem habuit testimonium nostrum super vos

in die illa adventus Domini. » Duplicem continet sensum : adveniet enim punire malos, et glorificare bonos. Ipse enim clarus et mirabilis videbitur in eos qui credunt exemplo et fidei apostolorum, cum fuerint coronati, testimonium reddente illis Evangelio in die Domini ; severus autem apparebit in incredulos, cum æternis pœnis coarctari cœperint. Corona enim discipulorum magistri est gloria, et veritas ejus incredulorum est pœna, quia quod prædicabatur, non credebatur.

(Vers. 11, 12.) « In quo et oramus semper pro vobis, ut vos dignos habeat vocatione sua Deus noster, et impleat omni placito bonitatis, et opere fidei in virtute : ita ut clarificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, et vos in ipso secundum gratiam Dei nostri et Domini Jesu Christi. » Gaudio addit et preces, ut quia devoti sunt, dignetur Deus adjuvare eos, ut perficiant opus cœptum ad claritatem Domini nostri Jesu Christi ; ut perseverantia discipulorum testimonium sit magistro ad gloriam. Auctoritas enim magistri in discipulorum est fiducia, cum se in accepta gratia faciunt digniores.

CAPUT II.

(Vers. 1-4.) « Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, et nostræ congregationis in illum, ne facile moveamini a sensu vestro, neque conturbemini, neque per spiritum, neque per verbum, neque per epistolam tanquam a nobis missam, quasi instet dies Domini. Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam nisi venerit defectio primum, et revelatus fuerit homo ille peccati, filius perditionis (21), qui adversatur, et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur : ita ut in templo Dei sedeat, ostentans se ipsum, quasi sit Deus. » Obsecrat eos ne leviter et facile de adventu quasi imminentis Domini opinionem reciperent : et talia dat mandata, ut etiamsi per spiritum aliquis velut propheta fuerit locutus, credi ei non debeat : neque si per tractatum aut per epistolam nomine forte apostolorum scriptam, assensum 286 tribuendum. Solent enim tergiversatores, ut fallant, sub nomine clari alicujus viri epistolam fingere, ut auctoritas nominis possit commendare quod per se ipsum recipi non posset. Hoc ideo, ne ipsa perturbatione dum incauti invenirentur, possent seduci ad adorandum diabolum, qui idcirco hæc jactabit, ut sub Salvatoris nomine apparens, ac fallens sanctos, velit se adorari, ut decipiat credentes in Christum. Sed ut locum aut occasionem fallendi, quam se putat habere, non habeat impudentissimus Satan, tempus et signa adventus Domini designavit, quia non prius veniet Dominus, quam regni Romani defectio fiat, et appareat antichristus, qui interficiet sanctos, reddita Romanis libertate, sub suo tamen nomine.

A Sciens enim venturum Dominum ad se comprimendum, nomen ejus sibi usurpabit ; et ut regnum ejus verum esse videatur, attrahit secum qui simul cum eo pereant : ita ut in domo Domini in sede sedeat Christi, et ipsum Deum se asserat, non Filium Dei. Unde in Evangelio ad Judæos Dominus ait : « Ego veni in nomine Patris mei, et non me recepistis : si alius venerit in nomine suo, illum accipietis (Joan. v, 43). » Quamobrem ex circumcissione, aut circumcisum illum venire sperandum est, ut sit Judæis credendi illi fiducia. Itaque cum Thessalonicensibus scribit Apostolus, docet omnes in re hujusmodi cautos esse debere.

(Vers. 5, 6.) « Annon meministis quod me adhuc apud vos agente, hæc dicebam vobis ? Et nunc quid (22) detineat, scitis : ad hoc ut reveletur ille in suo tempore. » Hoc superesse dicit, ut reveletur ille, qui ante Dominum venturus est : ut jam speretur et Dominus venturus, quod supra quasi sub velamine factus est, dicens : « Nisi venerit defectio primum : » quam regni Romani abolitionem superius intelligendam memoravi, ut cum defecerit, et venerit antichristus, tunc adventus Domini venire credatur.

(Vers. 7.) « Nam mysterium jam operatur iniquitatis, tantum ut qui nunc tenet, teneat, quoadusque de medio fiat. » Mysterium iniquitatis a Nerone inceptum est, qui zelo idolorum apostolos interfecit, instigante patre suo diabolo, usque ad Diocletianum et novissime Julianum, qui arte quadam et subtilitate cœptam persecutionem implere non potuit ; quia desuper concessum non fuerat. His enim ministris utitur Satan, ut interim sub turba deorum ad seducendos homines unius veri Dei manifestatione illudat, quandiu steterit regnum Romanum, hoc est, quod dicit : « Donec de medio fiat. »

(Vers. 8, 9.) « Et tunc revelabitur ille iniquus quem Dominus Jesus interficiet spirit u oris sui, et destruet illustratione præsentis suæ : cujus est adventus secundum operationem Satanæ, in omni potestate, et signis et portentis mendacii. » Post defectum regni Romani appariturum antichristum dicit, sicut memoratum est. Novissimo enim tempore sciens diabolus imminere sibi interitum ; deficiente autem regno Romano, et ille de cœlis mittetur deorsum. projectus in terram (sicut dictum est in Apocalypsi Joannis apostoli), subornabit sibi in quo et per quem signa quædam virtutis permissu justis Dei faciens, se commendat ut adoretur, quasi sit Deus. Imitabitur enim Deum, ut sicut Filius Dei divinitatem suam homo natus vel factus signis ac virtutibus demonstravit ; ita et Satan in homine apparebit, ut virtutibus mendacii ostendat se Deum, sicut supra dictum est. Revelatio vero mysterii iniquitatis hæc est ; cum enim apparuerit antichristus, cognoscetur ipse esse quasi eorum Deus, quos prius nutu ejus

(21) Rom. edit., homo iniquitatis, filius interitus.

(22) Quidam mss., hæc dicebantur vobis ? Et nunc latet. Qua, etc.

ut deos coluit vulgus, quorum sit ipse primus aut summus, quod signorum virtutibus faciet credibile. Ideo vero portenta mendacii dixit, quia hoc se vult credi per signa, quod non est; ut decipiat quos circumventurus est: quod sanctis ideo prædictum est, ut sciant quid caveant.

(Vers. 10.) • Et in omni fallacia iniquitatis, iis qui pereunt: pro eo quod dilectionem veritatis non susceperunt, ad hoc ut salvi fierent. • Iis dicit fallaciam iniquitatis prodigiorum ejus proficere, qui perituri sunt; quia enim veritatis charitatem spreverunt, per quam salvari potuerant apostolis prædicantibus, traditi sunt diabolo: nolentes enim salvari, deseruntur a Deo.

(Vers. 11.) • Et idcirco mittet illis Deus operationem erroris, in hoc ut credant mendacio; quatenus judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. • Operatio erroris est falsis fidem committere, ut qui claritatem luminis diem esse consentire noluerunt, putant tenebras diem dici debere: ut possint propensiori delicto rei facti, sine contradictione damnari veritatis inimici, fautores autem iniquitatis.

(Vers. 12, 13.) • Nos vero debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti a Domino, quia assumpsit vos Deus a principio ad salutem. in sanctificationem spiritus, et fidem veritatis, in quam revocavit vos per Evangelium nostrum in acquisitione gloriæ Domini nostri Jesu Christi. • Hoc loco præscientia Dei personat, quia scit omnium mentes ante nativitatem eorum; nec enim latet illum, qui credituri sunt. Idcirco a principio scit hos fideles ore, qui credentes augmentum fidei faciunt, non detrimentum; sanctificati enim per fidem veritatis Evangelii Filii Dei, acquiruntur ad augmentum gloriæ corporis Christi, sicut et in alia epistola ait: ut crescant, inquit, omnia in incrementum Dei (Coloss. II, 19). Quicumque enim, deserto diabolo, confugiunt ad fidem Christi, augmentum faciunt Deo in corpore Christi, qui prius fecerant detrimentum.

(Vers. 14.) • Itaque, fratres, state, et tenete traditiones nostras, quas didicistis, sive per verbum, sive per epistolam nostram. • Ut præscientia Dei moneat in salutem illorum, idcirco in traditione Evangelii standum ac perseverandum monet; ut solliciti sint, ne desidia et otio torpentes in operibus Dei, non impleant quod cœperunt. Sic enim præscit credere et posse manere, si crebra admonitione pulsantur.

(Vers. 15, 16.) • Ipse autem Dominus noster Jesus Christus, et Deus ac Pater noster, qui dilexit nos, et dedit consolationem æternam, et spem bonam in gratia, consoletur corda vestra, et stabiliat in omni opere et verbo bono. • Quoniam Pater et Filius una virtus, unaque divinitas et substantia

est, ideo non dubitavit primo Dominum nostrum Jesum Christum nominare, deinde Deum Patrem nostrum dignatione ejus, non veritate naturæ: qui in tantum dilexit nos, ut Filium suum daret pro nobis (Joan. III, 16), Deum pro hominibus, pro servis Dominum, pro adoptivis Filium verum; ut mors ejus vita nostra sit, et resurrectio ejus justificatio nostra; secundus autem adventus ejus requies vitæ nostræ, et gloria in æternum; ut ista spes consolatio sit præsentium pressurarum, per quam fundati crescerent in bonis operibus et doctrina.

CAPUT III.

(Vers. 1, 2.) • Quod reliquum est, fratres, orate pro nobis, ut verbum Domini currat et clarificetur, sicut et apud vos, et ut liberemur ab importunis et nequam hominibus; non enim omnium est fides. • De cætero orandum hortatur, ut dignetur Deus doctrinam suam infatigabili cursu dirigere, et transfundere per os Apostoli sui in aures audientium, et ut compesceret et sedaret malorum hominum seditiones, qui diffidunt veritati, et loquendi fiducia cresceret Apostolo ad ejus fructum, et conversionem multorum.

(Vers. 3.) • Fidelis autem Deus, qui stabiliet eos, et custodiet a malo. • Quoniam Deus fidelibus et bonæ vitæ hominibus auxilium suum non defuturum in necessitate promisit ad confirmationem illorum, ii autem tam in fide quam in opere æmuli erant honorum, idcirco fidelem Deum dicit in promissis ejus, quia providentia ejus esset circa eos.

(Vers. 4.) • Confidimus autem in Domino de vobis, quoniam quæ præcepimus, et facitis, et facietis. • Propter quod mereri illos, ut Dei defensione totus præstari confideret: idcirco ea quæ illis præcipiebat in nomine Domini, fieri ab illis et futura esse non dubitat.

(Vers. 5.) • Dominus autem dirigat corda vestra in dilectione Dei, et patientia Christi (23). • Hoc illis exorpat a Deo, quod non ambigit posse præstari; ut in Dei charitate cor eorum proficeret ad expectandum adventum Domini, ut condemnato sæculo (24), desideretur adventus ejus qui sæculum vicit.

(Vers. 6.) • Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, secerni vos ab omni fratre intemperanter ambulante, et non secundum traditionem quam accepistis a nobis. • Quoniam in omni plebe non omnes obedientes sunt verbo doctrinæ, non legis, sed suum placitum et consilium sequentes; propter hoc declinandum ab iis præcipit, ut cognoscant semetipsos errare.

(Vers. 7, 8, 9.) • Ipsi enim scitis quemadmodum debeatis imitari nos, quoniam non intemperanter viximus inter vos, neque gratis panem edimus a

(23) Rom. edit., in dilectionem Dei, et expectationem Christi.

(24) Edit. cum paucis mss., ut contempto sæculo.

quoquam (25); sed in labore et fatigatione, 268 A
 nocte dieque operantes, ad hoc ne graves essemus
 cuiquam vestrum: non quia non habuerimus po-
 testatem, sed ut nosmetipsos formam daremus
 vobis ad imitandos nos. Illos dicit non ignaros
 operis et laboris sui, quem sedulo exitu operabatur
 (26), ne pane indigeret alieno, ut exemplum daret
 eis ad imitandum illum. Neque enim reprehensi-
 bilis esset, si panem ab his reciperet ad corporis
 curam, qui animis illorum escam spiritalem præ-
 bebatur, quæ etiam corpori immortalitatem cum gloria
 procuraret. Tunc etenim exerta potest esse libertas,
 si semetipsum quis ventris causa aut pecuniæ nulli
 subiciat, suo pane contentus; maxime quod ad
 laudem magis proficit, si cum liceat, et sit su-
 mendendi potestas, contineat: hic talis prodesse po-
 test audientibus se: reverentiam enim habebunt
 rigoris hujus, et ea quæ ab hoc mandantur, præter-
 mitti non poterunt.

(Vers. 10.) « Nam cum essemus apud vos, hoc
 præcipiebamus vobis, quod si quis non vult operari,
 nec manducet. » Non solum verbis docebat, sed
 hortabatur et factis: idonei enim magistri est, si
 ea quæ verbis docet, operibus expleat. Tunc etenim
 addiscentes vera esse sciunt quæ audiunt, si ne-
 gligi illa non viderint a doctore. Quamvis enim ma-
 nifeste vera esse non ignorentur quæ docentur;
 tamen, si negligi cœperint a magistro, difficile pro-
 ficient audientibus: magis enim opera suadent,
 quam verba. Quamobrem magnis præmiis remune-
 randi sunt, qui negligentibus magistris, de solis
 verbis proficiunt tam in opere quam in sensu.
 Forma ergo erat iis qui mediocri vel tenuis erant
 substantiæ in plebe, ut discerent quatenus liber-
 tatem suam non amitterent. Unde et Salomon:
 « Raro, inquit, inferes pedem ad amicum tuum, ne
 saturatus tui oderit te (Prov. xxv, 17). » Qui enim
 frequenter ad alienam mensam convenit, otio dedi-
 tus aduleter necesse est pascenti se; cum religio
 nostra ad libertatem homines advocet. Ideoque si
 quis, inquit, manducare spernit, cesset ab opere:
 sed quia nullus sine cibo potest vivere, det operam
 laborandi; ut arbitrio suo vivens Deum possit habe-
 re propitium.

(Vers. 11.) « Andivimus enim quosdam ambulare
 inter vos intemperanter, nihil operantes, sed curio-
 se agentes. » Qui otiosi esse desiderant, id agunt
 quatenus occasio nascatur qua introitum suum
 desiderabilem faciant domibus divitum, ambulantes
 gesta et opiniones verborum subtiliter colligunt,
 scientes quid de quo velint audire, ut libenter et
 requisiti pascantur. Quod factum valde abhorret a

disciplina Dominica; horum enim venter Deus est,
 qui fœda cura necessaria provident.

(Vers. 12.) « His igitur qui hujusmodi sunt,
 denuntiamus, et exhortamur in Domino Jesu Chri-
 sto, ut cum quiete operantes suum panem mandu-
 cent. » Ut eis facilius suadeat, interposito nomine
 Domini Jesu Christi, exhortatur eos ut obaudiant
 quod eis sit utile.

(Vers. 13, 14, 15.) « Vos autem, fratres, nolite
 deficere in benefaciendo (27). Quod si quis non
 obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate,
 et nolite cum eo conversari, ut reverentia con-
 fundatur: et non velut inimicum existimetis,
 sed admonete consiliis, ut fratrem. » Propter quod
 superius unumquemque suum panem manducare
 debere præcepit, ne forte quidam illorum occasio-
 nem parcitatis et inhumanitatis captarent: ideo
 statim subiecit: « Vos autem, fratres, nolite defa-
 tigari benefacientes. » Neque enim in reprehensionem
 venit, qui humanus et largus est; sed hic
 qui cum possit la borem ferre, in otio vult vitam
 agere. Quem si epistolæ auctoritas non corrigit, no-
 tandum hunc, et nec conversandum cum eo præ-
 cipit; ut confusus, qui ab omnibus evitatur subji-
 ceret se præceptis Apostoli. Quod tamen sine ira-
 cundia et contumelia vult fieri, ut patienter decli-
 netur ab eo: ita tamen, ut si res tulerit loqui cum
 eo, monendum illum, ut patiat se corripit, nec
 ultra præcepta Apostoli contemnenda; familiarita-
 tem quoque tandiu cum eo non habere, quandiu
 obaudiens fiat (28). Nam si ad iracundiam contu-
 meliis lacessatur, pejor se fiet: incitabitur enim ad
 contentionem, et incipiet erratum suum velle de-
 fendere, post autem erubescere emendare se, ne
 quod prius excusabat, postea fateri videatur.

(Vers. 16.) « Ipse autem Deus pacis det vobis pacem
 semper in omni loco. Dominus sit cum omnibus vo-
 bis. » Semper quod suum est, bono voto illos prose-
 quitur, quasi charissimos filios, optans semper cum
 illis pacem manere, quæ est dux ad vitam æternam.
 Cum his enim Dominus se esse promisit, qui fuerint
 pacifici.

(Vers. 17.) « Ipsa salutatio mea manu Pauli,
 quod est signum in omni epistola: ita scribo. » Pro-
 pter interpolas et adulteratores Scripturarum sem-
 per se manu sua in omni epistola sua salutationem
 subscribere testatur; ut sub nomine ejus epistola
 accepto ferri non possit quæ non fuerit manu ejus
 subscripta.

(Vers. 18.) « Gratia Domini nostri Jesu Christi
 cum omnibus vobis. » Hæc salutatio manu Apostoli
 conscripta est, qua gratiam Domini nostri Jesu
 Christi optat esse cum eis. Amen.

(25) Rom. edit., panem accepimus a quoquam.

(26) Eadem edit. Rom., quem sedulo exercitio operabatur.

(27) Rom. edit., nolite defatigari benefacientes.

(28) Nonnulli mss., quandiu non obediens fiat.